

REVISTA ▶ REPORTATGE

Amb el lema «Lluitem per un riu viu», l'any 1978, diversos col·lectius ecologistes catalans van iniciar una campanya per fer conèixer com desidies institucionals i interessos particulars havien convertit la conca del Llobregat en una claveguera a cel obert **Text: Salvador Redó**

Ecologia

QUARANTA ANYS DE LA MARXA DEL LLOBREGAT

Entre el 20 d'agost i el 10 de setembre del 1978 el moviment ecologista de Catalunya, amb el lema «Lluitem per un riu viu», se centrà a fer visible la contaminació que afectava la conca fluvial del Llobregat des del seu naixement a Castellar de n'Hug fins a la desembocadura al Prat de Llobregat. Els 175 quilòmetres d'aquest riu i els seus afluents s'havien convertit en una conducció d'aigües industrials i fecals que el van dur al límit, allò que se'n deia: una claveguera a cel obert. Els manuals de geografia de l'escola franquista definia el riu Llobregat com «el mas industriós de España» per la gran quantitat de fàbriques tèxtils que aprofitaven les seves aigües per moure les turbines que els proporcionaven l'energia elèctrica per a funcionar. Però no només de teixir es vivia a la vora del riu, el sistema Llobregat va ser convertit, perquè sortia de franc, en l'eixida natural dels lixivats procedents d'indústries del paper, del tint, del metall, de la pell, de la mineria del carbó, aleshores en plena activitat, i de la sal, per als residus líquids de la qual es tardaria encara una dècada llarga a arbitrar solucions a través del col·lector de salmorra.

D'instal·lar depuradores en els incipients polígons industrials o en les indústries contaminants ni se'n parlava i, quan es feia, l'excusa per no fer-ne era l'habitual: això encarriraria la producció amb la consegüent pèrdua de competitivitat i es posava sobre la taula, sempre, la possible pèrdua de llocs de treball que suposaria haver d'afrontar unes despeses a banda de les pròpies de la producció; si algú volia depuradores, que es paguessin amb diners públics.

S'estava vivint una de les crisis endèmiques del sistema econòmic i la gent duia la mosca enganxada a l'orella; l'atur començava a ser una constant a tenir present en les economies familiars i havia arribat per quedar-se. Des del final de la dècada dels seixanta que sovintejaven els tancaments de fàbriques tèxtils, indústries que havien quedat obsoletes, que ja no podien competir en els mercats internacionals ni en mà d'obra barata; això i la crisi del petroli del 1973, que va comportar un encariment real de l'energia del 50%, va situar moltes empreses a la corda fluixa; entre el 1970 i el 1973 els preus creixien a Espanya a un ritme

del 9% anual i el diner de butxaca tenia problemes per eixugar les necessitats del dia a dia i les sobrevingudes per les ganes d'accedir a productes de consum que dia sí i dia també les campanyes publicitàries posaven als nasos de la gent; hi havia por entre la classe treballadora; una por que la portava a alinear-se amb els interessos del capital. Va néixer el lema: «Que pagui qui embruti», però qui embrutava no volia pagar i passava la pilota a les administracions, sobretot als ajuntaments, que eren la baula més feble del sistema, sense capacitats sancionadores reals i amb uns polítics, posats a dit, membres de les «bones societats locals».

Només l'11 % dels 881 abocaments estaven autoritzats i controlats

Un informe elaborat a partir de les dades de la Comissaria d'Aigües del Pirineu Oriental fet el juny del 1977 posava de manifest que a la conca del Llobregat hi havia 881 abocaments industrials localitzats, dels quals només 97 estaven autoritzats i, per tant, sota control, aquesta xifra suposava l'11 % del total xifrat. Per rius, el Llobregat tenia 373 abocaments no autoritzats, el Cardener 107, el riu Anoia 207 i la riera de Rubí 97. En el mateix informe es diu que, amb dades del 1975, l'índex de qualitat de l'aigua de la conca registrava a partir de Manresa: «Aigües fortament contaminades» i que a partir de Sant Joan Despí aquestes aigües ja eren «extremadament contaminades», qualificatiu que dona també a les aigües del riu Anoia i de la riera de Rubí.

Tot plegat era una manifestació més de com el sistema polític franquista permetia qualsevol cosa sempre que no li anés en contra. Però no només era des de l'interès particular des d'on es malmetia el medi ambient; les necessitats dineràries d'uns ajuntaments econòmicament esquifits, afavorien les requalificacions urbanístiques i es malmetia l'actiu paisatgístic i mediambiental a base de fer néixer urbanitzacions de segones residències, mentre s'abandonaven a la seva sort els nuclis urbans consolidats de segles. Els plans de restauració dels terrenys afectats per les pedreres o pels nous traçats de carreteres, el cas de l'ampliació de la carretera de Can Maçana al monestir de Montserrat, promoguda per la Diputació de Barcelona, en què s'abocaven mun-

ARXIU/JORDI COMELLAS

1

ARXIU/ALBERT OBRADORS

2

ARXIU/JOAN ESTEVE

3

tanya avall tones i tones de terres i pedres de grans dimensions, també eren coses innumbrables.

Casos com el de l'escorxador municipal de la Pobra de Lillet, denunciat en el Manifest de l'Alt Berguedà, que abocava directament a la llera del riu les despulles dels animals morts, era un exemple ben visible de la deixadesa de les responsabilitats públiques. Aquest cas es va fer conèixer arreu gràcies als reportatges publicats el 22 i el 25 d'agost al diari Avui signats per la periodista Maria Favà amb imatges del fotoperiodista Albert Olivé. En el mateix treball periodístic es recullen manifestacions de veïns de Castellar de n'Hug que expliquen que a vegades era el mateix servei municipal de recollida d'escombraries qui llençava al riu les deixalles per no haver d'anar a dur-les a cremar a l'abocador. Cremar les deixalles domèstiques on cabia de tot, també plàstics i produc-

Tot plegat era una manifestació més de com el sistema polític franquista permetia qualsevol cosa sempre que no li anés en contra

tes químics, era la pràctica habitual i autoritzada per reduir els volums dels abocadors, que aleshores eren municipals, així es volien evitar, deien, situacions d'insalubritat; però la realitat era tossuda i les colònies de rates ben alimentades els eren inherents. L'abocador municipal de Monistrol de Montserrat s'assentava directament sobre la llera del Llobregat i estava situat al tram final del torrent del Soldat, a tocar la carretera ara batejada com a C-55, i l'escorxador local es va aixecar a tocar del torrent de l'Escuder, i tots dos aporten al Llobregat l'aigua de pluja caiguda al massís de